

AKSIYADORLIK JAMIYATLARI MOLİYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING USTUVOR YO'NALISHLARI (O'ZTRANSGAZ AJ MISOLIDA)

Raxmonov Jamshid Komilovich ¹

¹ “O‘ztransgaz” AJ Loyiha ofisi operatsion samaradorlikni
oshirish bo‘yicha rahbar o‘rinbosari

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received:29.05.2025

Revised: 30.05.2025

Accepted:31.05.2025

KALIT SO'ZLAR:

Aksiyadorlik jamiyati,
moliyaviy barqarorlik,
ustuvor yo'nalishlar,
O'ztransgaz AJ, investitsiya
strategiyasi, daromadlilik,
xarajatlarni
optimallashtirish, moliyaviy
tahlil, korporativ
boshqaruv, likvidlilik
darajasi.

Mazkur maqolada “O‘ztransgaz” AJ misolida aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda jamiyatning moliyaviy holati, aktivlar rentabelligi, qarz yuklamasi darajasi va likvidlik ko'rsatkichlari asosida amaldagi muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish uchun investitsion oqimlarni ko'paytirish, xarajatlarni optimallashtirish va korporativ boshqaruvni takomillashtirish kabi strategik chora-tadbirlar taklif etilgan. Xususan, 2023-yil yakunlariga ko'ra “O‘ztransgaz” AJning sof foydasi 18%ga oshgani, lekin qisqa muddatli majburiyatlar ulushi yuqoriligicha qolayotgani moliyaviy risklar mavjudligini ko'rib chiqqan holda, tahlil natijalari aksiyadorlik jamiyatlarining barqarorligini ta'minlashda tizimli yondashuv zarurligini asoslab berishga harakat qilamiz.

KIRISH. Aktsiyadorlik jamiyatlari moliyaviy barqarorlikni saqlab qolish uchun ayniqsa,energetika sohasida tobora kuchayib borayotgan muammolarga duch kelmoqda. 2011-yildan beri neft va tabiiy gaz kompaniyalari o'zlarining tizimli xavf-xatarlarini sezilarli darajada oshirgan.

Ko'pgina kompaniyalar ushbu qiyinchiliklarga qaramay, hali ham kuchli pozitsiyalarni egallab turibdi. Banklar kapitalning tartibga soluvchi koeffitsientlarini barcha vaqtlarning

eng yuqori ko'rsatkichlariga yaqin ko'rsatadilar. Yevro hududi banklari o'z kapitalidan ta'sirchan 9,4% daromad keltirdi. Ammo ularning qisqa muddatli ulgurji moliyalashtirishga o'sib borayotgan qaramligi bozor stressi paytida xavflarni keltirib chiqarishi mumkin.

Keling, "O'ztransgaz" AJ muvaffaqiyat tarixi orqali tasdiqlangan moliyaviy barqarorlikning 15 ta strategiyasiga to'xtalib o'tamiz. Ushbu kompaniya bugungi energiya bozorida eng barqaror o'yinchilardan biri hisoblanadi. "O'ztransgaz" ko'plab raqobatchilar kurashayotgan bir paytda kuchli likvidlikni saqlab qoldi. Ularning yondashuvi ishonchli kapital tuzilmasini rejalashtirish va manfaatdor tomonlarning shaffofligini o'z ichiga oladi.

1-Jadval. Mustahkam kapital tuzilmasini rejalashtirish

Moliyaviy barqarorlik har qanday aktsiyadorlik jamiyati uchun oqilona kapital ajratishdan boshlanadi. Kapital tuzilmasini ishonchli rejalashtirish qarz va kapitalning to'g'ri aralashmasini yaratish uchun to'liq yondashuvni ko'rsatadi. Bu kompaniya qiymatini maksimal darajada oshiradi va kapital xarajatlarni past darajada ushlab turadi.

"O'ztransgaz" AJ o'zining moliyaviy strategiyasi orqali kapital tuzilmasini samarali boshqarishni ko'rsatmoqda. Kompaniya tuzilmaviy optimallashtirishga qaratilgan ustuvor vazifalarni belgilab oldi. "Investitsiyalar uchun jozibador va shaffof shart-sharoitlar yaratish" va "moliyalashtirishni jalb qilish uchun turli moliyaviy vositalardan foydalanish" shular jumlasidandir.

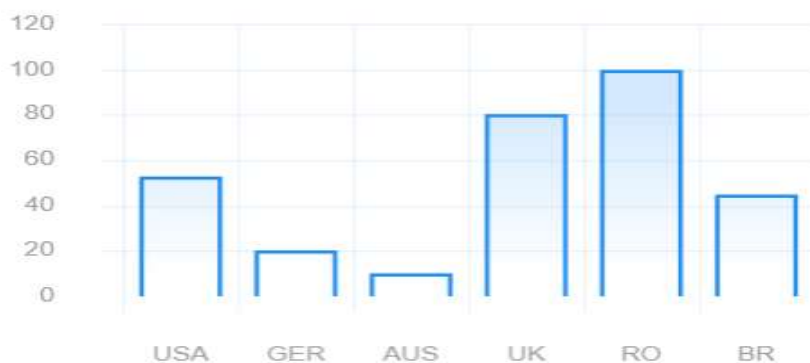
Kompaniya an'anaviy moliyalashtirishdan tashqariga chiqadi. "O'ztransgaz" "kompaniyaning adolatli rentabelligini ta'minlaydigan raqobatbardosh tariflar tizimini yaratish" majburiyatini oldi. Bu yondashuv ularning uzoq muddatli maqsadiga moliyaviy kuchini saqlab, sof uzatish tizimining operatori bo'lishga yordam beradi. Ularning strategiyasi "Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari asosida hisobotlarni nashr etish" orqali xalqaro standartlarni o'z ichiga oladi. Bu investorlar va manfaatdor tomonlar uchun shaffoflikni yaxshilaydi.

Ushbu puxta kapital tuzilmasi tashabbuslari aqlli moliyaviy rejalashtirish og'ir bozor sharoitida operatsion samaradorlikni va strategik o'sishni qanday qo'llab-quvvatlashini ko'rsatadi.

Aktsiyadorlik jamiyatlari o'zgaruvchan bozorlarda moliyaviy risklarni boshqarish uchun kerakli miqdordagi likvidlik zaxiralariga muhtoj. Bu "O'ztransgaz" AJ kabi energetika gigantlarining moliyaviy mustahkamligining qon tomiriga aylandi.

"O'ztransgaz" likvidlik mavqeini operatsion samaradorlikni oshirish bo'yicha batafsil chora-tadbirlar bilan mustahkamladi. Kompaniya KPMG bilan ishlab chiqarish jarayonining ishonchliligi va samaradorligini oshiradigan Strategiyani yaratish uchun hamkorlik qildi. Ushbu strategiya katta moliyaviy foyda keltiradi. Korxona avtomatlashtirish hisobiga 250 milliard so'm operatsion xarajatlarni tejashni ko'zlamogda. Shuningdek, ular energiya samaradorligini oshirish chora-tadbirlari orqali yiliga 120 milliard so'm elektr energiyasini tejashni rejalashtirmogda. Buning ustiga, magistral gaz ta'minoti tizimini modernizatsiya qilish 885-1479 milliard so'mgacha qo'shimcha daromad keltirishi mumkin.

Kundalik Savdo

2-Jadval. Moliyaviy barqarorlik reytingiga ta'siri

Kompaniyaning likvidlikni optimallashtirish bo'yicha ishi moliyaviy barqarorlik reytingini bir necha jihatdan oshiradi. Ta'minot zanjirini takomillashtirish xarid xarajatlarining 10% gacha tejashi kerak. "O'ztransgaz"ning xalqaro moliyaviy shaffoflikka sodiqligini ularning konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotlarida ko'rish mumkin. Bular Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (IFRS) amal qiladi, Deloitte xalqaro standartlar bo'yicha audit o'tkazadi. Ushbu qadamlar investorlarning ishonchini oshiradi, chunki shaffof hisobot ishonch va moliyaviy barqarorlikni saqlashga yordam beradi. Optimallashtirilgan likvidlikka ega energiya savdo firmalari katta marja qo'ng'iroqlarini yaxshiroq hal qila oladi. Ular, shuningdek, umumiy moliyaviy barqarorlik reytinglarini yaxshilashga yordam beradigan bozor dislokatsiyasidan foydalanishlari mumkin.

Qarzni to'lash muddatini boshqarish

sarmoya

O'zbekiston 2025-2028 yillarda 12 ta davlat xo'jaligidagi davlat
ulushlarini IPO/SPO orqali sotadi - Prezident qarori

	Kompaniya	Davlat ulushi, %	IPO/SPO	Tender e'lon qilingan sana
1.	Navoiy kon-metallurgiya kombinati	10-15	SHART	2H 2025
2.	O'zbekiston Milliy investitsiya jamg'armasi*	25	SHART	2026 yil 1 soat
3.	NavoiyUran	10-15	SHART	2H 2026
4.	O'zbekiston havo yo'llari*	15-20	SHART	2H 2026
5.	Olmalik kon-metallurgiya kombinati	10-15	SHART	1H 2027
6.	Milliy elektr tarmoqlari*	10-20	SHART	1H 2027
7.	"O'zbektelekom"*	10-15	SPO	2H 2027
8.	"O'zbekgidroenergo"*	15-20	SHART	2H 2027
9.	Mintaqaviy elektr tarmoqlari*	20-25	SHART	1H 2028
10.	"O'ztransgaz"	15-20	SHART	1H 2028
11.	O'zbekiston aeroportlari*	15-20	SHART	1H 2028
12.	Mintaqaviy gaz ta'minoti*	15-20	SHART	2H 2028

Qarzlarni to'lash jadvallari bugungi o'zgaruvchan iqtisodiy dunyoda moliyaviy barqarorlikning muhim ustunidir. Past foiz stavkalari bo'yicha qarz olgan kompaniyalar 2025 va 2028 yillar oralig'ida katta korporativ qarzni to'lash bo'yicha jarlik bilan duch kelishadi.

Qarz muddatini boshqarish kompaniyalarga moliyaviy salomatlikni saqlash va likvidlikni optimallashtirish uchun to'lov muddatlarini tartibga solishga yordam beradi. Ushbu usul bozorning tanazzulga uchrashi paytida juda ko'p majburiyatlarning oldini olish uchun qarzni to'lash muddatining strategik vaqtini o'z ichiga oladi. Energiya kompaniyalari o'zlarining qisqa muddatli moslashuvchanligini moliyalashtirishda uzoq muddatli barqarorlik bilan muvozanatlashlari kerak.

"O'ztransgaz" o'zining moliyaviy holatini yaxshilash uchun qarzlarni to'lash muddatini rejalashtirishning ilg'or taktikasini qo'llaydi. Kompaniya hukumat va UZ-Kor Gas Chemical bilan o'zaro manfaatli ittifoqlar orqali ma'lum kafolat majburiyatlarini o'zgartirdi. Ular potentsial majburiyatni 46,8% ulushga aylantirdilar. Ushbu o'zgarish to'lanmagan kafolatlardan pul mablag'larining chiqib ketish xavfini bartaraf etish orqali ularning tuzilmasini yaxshiladi.

Shunga qaramay, "O'ztransgaz" 2024-2025 yillarda likvidlik reytingi 1x dan past bo'lgan likvidlik muammolariga duch kelmoqda. Kompaniyada qisqa muddatli to'lovlar bo'yicha 9621 milliard so'mga nisbatan 636 milliard so'm naqd pul mavjud edi. Ular yangi kreditlar hisobidan qo'shimcha 3 739 milliard so'm mablag' jalb qildilar va ushbu bo'shliqni bartaraf etish uchun likvidlik bo'yicha shartnomaning mumkin bo'lgan buzilishlari uchun imtiyozlar oldilar.

To'g'ri tuzilgan qarzni to'lash profillari ko'plab barqarorlik afzalliklarini taqdim etadi. Ular qisqa muddatli vositalarga haddan tashqari ko'p ishonishdan qochib, o'tish va qayta

molialash xavfini kamaytiradi. Qarzni to'lash muddatini strategik boshqarish, shuningdek, moliyaviy intizom va oldindan ko'ra bilish orqali investor ishonchini mustahkamlaydi.

“O‘ztransgaz” kabi kompaniyalar rentabellik pasayib ketganda leverajni kamaytirish uchun majburiyat vositasi sifatida ehtiyotkorlik bilan rejalashtirilgan qarz muddatidan foydalanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qisqa muddatlar kompaniyalarga past rentabellikdagi qayta molialash davrlarida chegirmalardan foydalanish majburiyatini olishga yordam beradi. Bu o'ylangan qarz rejalashtirish bozor notinchligiga bardosh bera oladigan kuchliroq moliyaviy asoslarni yaratadi.

Buning ustiga, stress testlari kompaniyalarga manfaatdor tomonlarga o'z kuchlarini ko'rsatishga yordam beradi, bu esa yanada ochiqlik va bozor intizomiga olib keladi. “O‘ztransgaz” kabi energetika kompaniyalari narxlar o'zgarishi davrida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan zaif nuqtalar haqida qimmatli ma'lumotlarga ega bo'ladilar.

Qoidalarga rioya qilishdan tashqari, stress test sinov laboratoriyasi kabi ishlaydi, bu yerda kompaniyalar haqiqiy inqirozlar paytida og'ir saboqlarni o'rganish o'rniga, yangi tahdidlar haqida xavfsiz bilib olishlari mumkin. Strategik qarorlarini qabul qilishda stress testidan foydalanadigan kompaniyalar bozordagi kutilmagan o'zgarishlarni yaxshiroq hal qila oladigan moslashuvchan moliyaviy tizimlarga ega bo'lishadi.

Endilikda aksiyadorlik jamiyatlari bozordagi noaniqlikdan qalqon sifatida bir nechta daromad manbalaridan foydalanadilar. Ushbu yondashuv asosiy daromad oqimlari qiyinchiliklarga duch kelganda ularga barqaror turishga yordam beradi. Ko'p daromad kanallari bu kompaniyalarni yanada chidamli qiladi.

“O‘ztransgaz” bozor segmentatsiyasi orqali daromadlar tarkibini o'zgartirdi. Kompaniya ilgari tabiiy gaz eksportiga e'tibor qaratgan. Uning 2022 yildagi qayta tuzilishi biznesni uch qismga ajratdi: ishlab chiqarish (O'zbekNefteGaz), uzatish (O'zTransGaz) va ichki sotish (HududGazTa'minot). Ushbu o'zgarish bozor pozitsiyalarini aniqroq va operatsiyalarni shaffofroq qildi.

Keyin kompaniya 2025 yilgacha tabiiy gaz eksportini to'xtatish rejalarini e'lon qilib, dadil qadam tashladi. Endi ular 9 milliard dollarlik tabiiy gazni qayta ishlash bo'yicha 52 ta loyiha orqali mahalliy uglevodorod ishlab chiqarishni qimmatbaho mahsulotga aylantirishga e'tibor qaratdi.

Bir nechta daromad manbalari kompaniyalarni moliyaviy jihatdan barqaror qiladi. Turli xil daromad tuzilmalariga ega kompaniyalar bankrotlik xavfini o'lchaydigan yaxshiroq z-ballarini ko'rsatadi. Ular iqtisodiy inqirozlarni ham yaxshiroq hal qilishadi.

Energiya kompaniyalari an'anaviy ulgurji bozorlardan tashqari daromadga ega bo'lishdan foyda ko'radi. Ulgurji arbitraj bugungi kunda saqlash daromadining 20-50% ni tashkil qiladi. Elektr tarmoqlarini barqarorlashtirish xizmatlari ko'plab energiya aktivlari uchun 50-80% daromad keltiradi. Bu muvozanatli aralash barqarorlikni yaratadi.

“O‘ztransgaz”ning mahalliy qayta ishlash loyihalariga o'tishi 4,1 milliard dollarlik mahsulot ishlab chiqarishi, 1,1 milliard dollarlik import o'rnini egallashi va 1,45 milliard

dollarlik eksport hajmini oshirishi kerak. Ushbu o'zgarish daromad xavfini yoyish orqali moliyaviy barqarorlikni oshiradi.

Energetika sektorining operatsion leveraji daromadning o'zgarishi doimiy xarajatlarning o'zgaruvchan xarajatlarga nisbati orqali rentabellikka qanday ta'sir qilishini ko'rsatadi. Energiya kompaniyalari odatda yuqori operatsion leverageni saqlab qolishadi, chunki ular infratuzilma aktivlari va uskunalariga katta miqdorda sarmoya kiritadilar. Ushbu kapital ko'p model "O'ztransgaz" kabi kompaniyalar ishlab chiqarish hajmidan qat'i nazar, katta doimiy xarajatlarni to'lashi kerakligini anglatadi. Yaxshi xabar shundaki, sotuvlar zararsizlanish nuqtalaridan oshib ketganda, har bir qo'shimcha daromad birligi ancha yuqori foyda marjasini yaratadi, chunki doimiy xarajatlar bir xil bo'lib qoladi.

"O'ztransgaz" o'zining operatsion leveraj profilini optimallashtirish bo'yicha batafsil samarali tashabbuslarni ilgari surdi. Kompaniya KPMG bilan ishlab chiqarish jarayonining ishonchliligi va samaradorligini oshiradigan yaxshi tuzilgan Strategiyani yaratish uchun ishladi. Bu strategiya katta moliyaviy foyda keltirishi va avtomatlashtirish orqali 250 milliard so'm tejalishi kerak. Shuningdek, bu har yili 120 milliard so'mga yaqin elektr energiyasini tejash imkonini beradi.

"O'ztransgaz" 408 kVt/soat quvvatga ega quyosh fotoelektr panellarini o'rnatish orqali qayta tiklanadigan energiya manbalarini qabul qildi. Kompaniya 17 ta ob'ektga 650 ta harakat sensori va 2235 ta quyosh energiyasi bilan jihozlangan ko'cha chiroqlarini qo'shdi. Ushbu o'zgarishlar 2022-yilda 1865 million kVt/soat elektr energiyasini tejash imkonini berdi.

"O'ztransgaz" xalqaro standartlarga mos keladigan batafsil ESG amaliyotiga amal qiladi. Kompaniya 2023 yilda o'z ob'ektlarida 2,9 megavatt quvvatga ega quyosh fotoelektr stantsiyalarini o'rnatish orqali yashil amaliyotga sodiqligini ko'rsatdi. Ularning energiya tejash sa'y-harakatlari elektr energiyasidan foydalanishni soatiga 19 million kilovattidan ko'proqqa qisqartirdi.

Kompaniya ijtimoiy mas'uliyatni jiddiy qabul qiladi. Ular 2023-yilda o'z xodimlariga 20 mingdan ortiq ijtimoiy nafaqa va kafolatlar berdi. Shuningdek, "Yashil Makon" ko'chat ekish milliy dasturini ham faol qo'llab-quvvatlamogda.

Ko'p mamlakatlarda aktivlari yoki biznes operatsiyalariga ega bo'lgan kompaniyalar valyuta o'zgarishidan oldindan aytib bo'lmaydigan foyda va zararlarni ko'rishadi. Ushbu risk ikki asosiy shaklda namoyon bo'ladi: xorijiy aktivlar va majburiyatlar hisobot valyutasiga aylantirilganda qanday baholanishiga ta'sir qiluvchi tarjima riski va xalqaro savdoning boshlanishi va to'lanishi o'rtasidagi pul oqimlari qiymatiga ta'sir qiluvchi tranzaksiya xavfi.

So'nggi bozor dinamikasi ulushlarni sezilarli darajada oshirdi. 2012-yildan buyon AQSh dollari ko'pgina savdo hamkorlariga nisbatan kuchaydi. Yevro o'z qiymatining 25% gacha yo'qotdi, Meksika pesosi esa 45%, Kanada dollari esa 33% ga tushdi. Ushbu keskin o'zgarishlar moliyaviy hisobotlarga jiddiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, chunki xorijiy

obligatsiyalardagi valyuta o'zgarishi ko'pincha ularning daromadlilikini ikki baravar oshiradi.

“O‘ztransgaz” ushbu xavflarni boshqarish uchun bir qancha murakkab xedjlash vositalaridan foydalanadi:

➤ Forvard shartnomalari kelajakdagi operatsiyalar uchun valyuta kurslarini bloklaydi va noqulay valyuta harakatidan noaniqlikni kamaytiradi

➤ Tabiiy xedjlash, iloji bo'lsa, valyuta kursining o'zgarishini qoplash uchun daromad va xarajatlar valyutalarini tartibga soladi

➤ Diversifikatsiya har qanday yagona valyutaga haddan tashqari ta'sir qilishdan qochish uchun geografik mintaqalar bo'ylab xavfni tarqatadi

Ushbu strategiyalar “O‘ztransgaz”ning kengroq risklarni boshqarish tizimiga mos keladi. Kompaniya valyuta risklarini boshqarish bo'yicha aniq siyosatlarni belgilaydi, ta'sir qilish chegaralarini o'rnatadi va kurs o'zgarishlarini diqqat bilan kuzatib boradi.

Valyuta himoyasi moliyaviy ko'rsatkichlarni barqarorlashtirishga yordam beradi, bu esa taqsimlanmagan daromadga bevosita ta'sir qiladi. Bu qo'shimcha foyda yaratish o'rniga daromad va pul oqimidagi o'zgaruvchanlikni kamaytiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, valyutani xedjlash barqaror pul oqimlari va daromadlari, past tizimli xavf va yuqori bozor qiymatlari bilan bog'liq.

Samarali valyutani xedjlash “O‘ztransgaz”ga o'z foyda marjasini himoya qilish va moliyaviy barqarorlikni saqlashga yordam beradi. Bundan tashqari, pul oqimlarini oldindan aytib bo'ladigan qiladi. Yangi tadqiqot shuni ko'rsatdiki, valyutani xedjlash bozor bahosini 4,87% ga oshirdi, bu uning aktsiyadorlar qiymatini saqlab qolishdagi muhimligini ta'kidlaydi.

“O‘ztransgaz” xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga amal qilgan holda moliyaviy barqarorlikni yaxshilaydi. Ushbu standartlar aktivlarning qayta tiklanadigan qiymatida qolishini talab qiladi. Ushbu yondashuv to'g'ri moliyaviy rejalashtirishni qo'llab-quvvatlaydigan real aktiv qiymatlarini ta'minlaydi va qisqa muddatli ko'rinishlarga nisbatan uzoq muddatli barqarorlikni birinchi o'ringa qo'yadi.

AJlar uzoq muddatli moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun o'zlarining leveraj koeffitsientlarini kuzatib borishlari kerak. Ushbu o'lchov yondashuvi haddan tashqari xavfni erta aniqlashga yordam beradi va kompaniyalarga moliyaviy muammolar paydo bo'lishidan oldin harakat qilish imkonini beradi.

“O‘ztransgaz” moliyaviy barqarorlik strategiyasining bir qismi sifatida leverajni boshqarishga sodiqligini ko'rsatdi. Kompaniyaning operatsiyalardan tushgan mablag'lari (FFO) sof leverage koeffitsienti 2020 yil oxiriga kelib 4,4 baravarga yetdi. Prognozlarga ko'ra, 2022 yil oxiriga kelib bu ko'rsatkich 3,5 baravarga pasayadi. Bu raqamlar “O‘ztransgaz”ni SOCAR kabi mintaqaviy raqobatchilardan ustun qo'ydi. Kompaniya bunday yaxshilanishlarga gazdan suyuqlik ishlab chiqarish zavodi va Sho'rtan gaz-kimyo majmuasini kengaytirish kabi yirik loyihalarni amalga oshirgandan so'ng erishdi.

bo'lgan moliyaviy tizimlar osonroq qulashi mumkin, chunki bu biznes tsiklining keskin o'zgarishiga olib keladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yuqori moliyaviy leverage, xususan, qisqa muddatli leveraj institutlarni tizimli xavfni oshiradigan likvidsiz va xavfli faoliyatga undashi mumkin. AJlar leverage muayyan muhim nuqtalardan oshib ketganda sezilarli darajada tsiklik bo'ladi. "O'ztransgaz" kabi kompaniyalar ushbu chegaralarni diqqat bilan kuzatib, nazorat qilish orqali ham o'z barqarorligini, ham kengroq bozorni himoya qiladi.

Energetika kompaniyalari ham davlat, ham xususiy sektordan mablag' oladi. 2023-yilda O'zbekiston iqtisodiyotiga 30 milliard dollardan ortiq sarmoya kerak bo'ldi. Davlat manbalari hissasi 13 foizni, xususiy yoki korporativ korxonalar 87 foizni tashkil etdi.

"O'ztransgaz" O'zbekistonning boshqa energetika kompaniyalari bilan bir qatorda mamlakatning 2024 yilga mo'ljallangan investitsiya dasturi doirasida ish olib boradi. Ushbu dastur umumiy qiymati 18 milliard dollar bo'lgan 309 ta loyihani o'z ichiga oladi. Ko'p investitsiyalar energetika va neft/gaz sanoatiga yo'naltiriladi, bu esa "O'ztransgaz"ga kapital kirish imkoniyatini kengaytiradi.

Moliyaviy institutlar mobil texnologiyalar orqali manfaatdor tomonlar bilan bog'lanadi. Ular so'nggi bir necha yil ichida mavjud bo'lmagan platformalarda to'lovlar, o'tkazmalar va investitsiyalar bilan shug'ullanadi. Taqsimlangan daftar texnologiyasi va mashinani o'rganish yangi xizmatlarni yaratadi. Ushbu xizmatlar kompaniyalar va iste'molchilarga moliyaviy xizmatlardan foydalanishni yaxshilash orqali foyda keltiradi. Ular, shuningdek, ko'proq tanlov taklif qiladi va operatsiyalarni tezlashtiradi.

Moliyaviy institutlar bozorlarni barqaror va ishonchli ushlab turadigan murakkab tartibga soluvchi tuzilmalar ostida ishlaydi. "O'ztransgaz" kabi kompaniyalar ham umumiy moliyaviy qoidalarga, ham alohida soha talablariga rioya qilishlari kerak. Asosiy tartibga solish sohalariga quyidagilar kiradi:

Pul yuvishga qarshi kurash (AML) va moliyaviy jinoyatlardan himoya qiluvchi mijozingiz (KYC) jarayonlarini biling

Umumiy ma'lumotlarni himoya qilish qoidalari (GDPR) kabi ma'lumotlarni himoya qilish talablari

Sohaga xos standartlar, shu jumladan ISO 50001 (energiya boshqaruvi) va ISO 14001 (atrof-muhitni boshqarish)

Energiya kompaniyalari mintaqaga xos qoidalarga ham amal qilishlari kerak. Yevropa Ittifoqining Korporativ Barqarorlik Hisoboti Direktivasi operatsiyalarda oshkoralikni talab qiladi. Buyuk Britaniyaning iqlim o'zgarishi to'g'risidagi qonuni emissiyalarni kamaytirish uchun qonuniy majburiy maqsadlarni belgilaydi.

"O'ztransgaz" O'zbekiston qoidalari asosida batafsil muvofiqlik tuzilmalariga amal qiladi. Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 2-martdagi qaroriga asosan kompaniyada monopoliyaga qarshi muvofiqlik tizimi yo'lga qo'yildi. Maxsus muvofiqlikni nazorat qilish bo'limi endi ushbu tizimni nazorat qiladi. Bu jamoa raqobat qonunchiligi buzilishini kuzatadi, xavflarni aniqlaydi va muammolarni oldini olish choralarini ko'radi.

Prezidentning 6013-sonli qarori kuchga kirganidan keyin kompaniya korrupsiyaga qarshi tizimni ham yaratdi. Ushbu tizim korrupsiya xavfini topish va kuzatishga qaratilgan. “O‘ztransgaz” ochiqlik tarafdorligini interaktiv kanallar orqali ko‘rsatmoqda. Manfaaddor tomonlar o‘z veb-saytidagi “Raqobat cheklanishi haqida hisobot” tugmasi va korrupsiyaga qarshi telegramma bot (UztransgazAnticodingBot) yordamida muammolar haqida xabar berishlari mumkin.

Yaxshi muvofiqlik tizimlari kompaniyalarga katta moliyaviy muammolardan qochishga yordam beradi. Jazolar qoidabuzarlik qanchalik jiddiy ekanligi va kompaniyaning qanchalik katta ekanligiga qarab o'zgaradi. Kichik firmalar pul yuvishga qarshi qonunbuzarliklar uchun 10 000 dan 310 000 dollargacha to'lashlari mumkin. Yirik kompaniyalar odatda ancha yuqori jarimalarga duch kelishadi.

Muvaffaqiyatsiz rioya qilish kompaniyaning obro'siga ham putur yetkazadi. Mijozlarning taxminan 40 foizi o'z ma'lumotlarini himoya qila olmaydigan kompaniyalardan xarid qilishni to'xtatadilar. McKinsey so'rovi shuni ko'rsatadiki, odamlarning 87 foizi xarid qilish to'g'risida qaror qabul qilishda kompaniyaning etikasi va obro'siga e'tibor berishadi.

Manfaaddor tomonlar bilan aniq muloqot zamonaviy aktsiyadorlik jamiyatlari uchun barqaror moliyaviy barqarorlikning asosiy qonidir. Shaffof amaliyotlarni qo'llaydigan kompaniyalar bozor o'zgaruvchanligidan ustun bo'lgan ishonchni rag'batlantiradi va iqtisodiy tanazzullar paytida barqarorlikni oshiradi.

Shaffoflik aniq, halol muloqot orqali kompaniyalar va ularning manfaaddor tomonlari o'rtasida ishonchni mustahkamlaydi. Bu maxfiylik, orqa kanallar va favoritizmdan faol himoya sifatida xizmat qiladi. Deloitte kompaniyasining 2024 yilgi global inson kapitali tendentsiyalari tadqiqoti shuni ko'rsatadiki, rahbarlarning 86 foizi tashkilotning shaffofligi ishchi kuchi ishonchini mustahkamlaydi, degan fikrga qo'shiladi.

Shaffoflik moliyaviy barqarorlikka bir qancha asosiy foyda keltiradi:

- Bu kompaniya obro'siga putur yetkazadigan mish-mishlar va noto'g'ri ma'lumotlarni to'xtatadi
- Yaxshiroq qarorlar aniq ma'lumotlardan kelib chiqadi
- Bu o'tish paytida samarali o'zgarishlarni boshqarishga yordam beradi
- Tashkilot yanada mas'uliyatli bo'ladi

Moliyaviy foyda juda katta. Shaffoflikni qo'llab-quvvatlaydigan kompaniyalar yaxshiroq kredit shartlariga ega bo'lishadi, chunki kreditorlar ularni moliyaviy jihatdan barqaror va ishonchli deb bilishadi. Bu, shuningdek, kapital bozorlarini yanada qulayroq qiladi - bu naqd pul oqimi bilan bog'liq muammolar paytida muhim afzallik.

“O‘ztransgaz” xalqaro standartlarga muvofiq to'liq hisobot taqdim etish orqali shaffoflikka sodiqligini ko'rsatadi. Kompaniya Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 2-martdagi qaroridan so'ng interaktiv hisobot kanallari bilan muvofiqlik tizimlarini yaratdi. Manfaaddor tomonlar korrupsiyaga qarshi telegram bot (UztransgazAnticodingBot) va veb-

sayt tugmalari orqali yuzaga kelishi mumkin bo'lgan huquqbuzarliklar haqida xabar berishlari mumkin.

Shaffof aloqa "O'ztransgaz" uchun qoidalarga amal qilishdan ko'ra ko'proq narsani anglatadi – bu bugungi murakkab energiya bozorida moliyaviy mustahkamlik uchun zamin yaratadi.

XULOSA. Bizning tahlilimiz yetakchi aksiyadorlik jamiyatlari tomonidan qo'llaniladigan moliyaviy barqarorlikning o'n beshta isbotlangan strategiyasini o'rganib chiqdi, bunda asosiy misol sifatida "O'ztransgaz" ko'rib chiqildi. Moliyaviy dunyo energetika kompaniyalari uchun qiyin bo'lib qolmoqda, ammo bu yondashuvlar, hatto bozorning sezilarli o'zgaruvchanligi sharoitida ham ehtiyotkorlik bilan rejalashtirish xavflarni kamaytirishi mumkinligini ko'rsatadi.

Bizning imtihonimiz bir nechta asosiy saboqlarni ochib beradi. Moliyaviy barqarorlik proaktiv rejalashtirish va reaktiv imkoniyatlarni talab qiladi - muammolarni aniqlaydigan va kutilmagan qiyinchiliklarga moslashish uchun etarlicha moslashuvchan tizimlarni yaratish. Shaffoflik manfaatdor tomonlarning ishonchini mustahkamlaydigan va bozorga kirishni yaxshilaydigan asos bo'lib xizmat qiladi. Daromad oqimlari, moliyalashtirish manbalari va valyuta ta'sirini diversifikatsiya qilish sohaga oid pasayishlarga nisbatan zaiflikni sezilarli darajada kamaytiradi.

Moliyaviy bozorlar rivojlanib borar ekan, ushbu isbotlangan yondashuvlarni olqishlagan AJlar, shubhasiz, kelajakdagi iqtisodiy bo'ronlarni engish uchun yaxshiroq joylashadilar. Ularning muvaffaqiyati nafaqat individual strategiyalardan foydalanishga, balki yondashuvlar bir-birini mustahkamlaydigan, uzoq muddatli o'sishni qo'llab-quvvatlaydigan chinakam mustahkam moliyaviy asoslarni yaratadigan integratsiyalashgan tizimlarni yaratishga bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://www.utg.uz/uz/A>
2. Jumaniyazov, I., & Mahmudov, M. (2022). Experience of foreign countries in attracting foreign investment. Asian Journal of Research in Banking and Finance, 12(5), 32-37.
3. Elmirzayev S.E: Korporativ moliya. . Darslik. 2019 yil. 364-bet
4. Karlibayeva, sh. Masharipova, d. Ergashev, n. Allamberganova: Korporatsiyalar moliyasi. Darslik. Iqtisodiyot: 2019 yil
5. E 47 Korporativ moliya strategiyasi: Darslik / S.Elmirzayev, HAhmedov. - T.: "Iqtisod-Moliya", 2019 yil, - 192 b.